

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Визначено та охарактеризовано інтерактивні методи, що застосовуються при вивченні дисципліни "Основи фізичної реабілітації". Наведено приклади практичного застосування інтерактивних методів на лекціях, семінарах та практичних заняттях з даної дисципліни.

Ключові слова: інтерактивний метод, лекція, практичне заняття, професійна підготовка, фізична реабілітація.

Постановка проблеми. Існуюча конкуренція на сучасному ринку праці обумовлює потребу у висококваліфікованих спеціалістах. Підготовка фахівців-реабілітологів вимагає від студентів не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності кваліфіковано використовувати набуті за період навчання знання і практичні навички в майбутній професійній діяльності. Ставлення до обраної професії, вміння побачити її зі сторони та себе в ній – відіграє велику роль в становленні студента як професіонала [1]. Професійне самоусвідомлення дає можливість молодому фахівцю стати конкурентоспроможною особистістю в умовах сучасного ринку, який орієнтується на високу якість результатів праці [2-4]. Одним із найважливіших напрямків удосконалення підготовки студентів у сучасному вищому навчальному закладі та формування професійного самоусвідомлення майбутнього спеціаліста є впровадження інтерактивних форм і методів навчання. Використання інтерактивних методик у процесі викладання фахових дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт [6, 9]. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню навчально-виховної ефективності занять і зростанню рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, вмінь і навичок, які набули студенти.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Науково-методичну літературу останнього десятиріччя обраної проблематики представляють праці, серед яких слід виділити найважливіші.

Зокрема, у роботах В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя обґрунтовано цілі та принципи інновацій в сучасній освіті; практичну реалізацію інноваційних навчальних технологій представлено у наукових доробках І. Дичківської, В. Стрельнікова, Д. Чернілевського; особистісному розвитку студентів, професіоналізації особистості присвячено публікації науковців Г. Балл, А. Богуш, Н. Кичук, З. Курлянд, А. Линенко, Р. Хмелюк та ін.; особистісно орієнтовані технології навчання стали предметом дослідження науковців О. Пехоти, В. Рибалки, С. Сисоевої; методики практичного впровадження інтерактивних технологій навчання відображено у роботах І. Абрамової, К. Баханова, Н. Борисової, В. Гузєєва, А. Гіна, Д. Кавтарадзе, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі та ін.

Історико-філософський аналіз проблеми дозволив узагальнити дані наукової літератури щодо визначення поняття "інтерактивне навчання". Отже, термін "інтерактивний" запозичений з англійської ("interact", де "inter" означає "взаємний" та "act" – "діяти") і має значення "взаємодіючий" [10]. У сучасній педагогічній літературі інтерактивне навчання трактується як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має мету – створити конкретні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність тощо [5, 8].

Більшість науковців одностайні у думці, що інтерактивне навчання, передусім, є діалоговим, коли взаємодія відбувається в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь або ким-небудь [2, 9]. Сутність інтерактивного навчання О. Пометун та Л. Пироженко визначають у постійній активній взаємодії всіх учасників навчального процесу. С. Крамаренко ототожнює інтерактивне навчання зі спілкуванням, яке зберігає кінцеву мету і основний зміст навчального процесу, але видозмінює форми з транслюючих на діалогові, які базуються на взаєморозумінні і взаємодії.

Науковці виділяють наступні групи інтерактивних технологій: 1) інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, два – чотири – всі разом, робота в малих групах); 2) інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, навчаючи – учусь, ажурна пилка); 3) технології ситуативного моделювання: симуляції, імітації, розігрування ситуації за ролями); 4) технології опрацювання дискусійних питань (займи позицію, зміни позицію, дебати, дискусія) [7].

Отже, проблемі використання інтерактивного навчання у вищій школі присвячено достатньо наукових праць вітчизняних учених, однак, теоретичні та практичні аспекти впровадження

інтерактивних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у науковій літературі є фрагментарними та потребують уточнення.

Метою статті є обґрунтування форм і методів інтерактивного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації (на прикладі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації").

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку та модернізації вищої освіти в Україні підхід до студента, який знаходиться у центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Тому першочергове значення набуває особистісно орієнтований або гуманістичний підхід у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців, згідно якого студент виступає як повноцінний суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності [8]. Шлях реалізації зазначеного підходу вбачаємо у використанні інтерактивних технологій при підготовці майбутніх реабілітологів.

Майбутні фахівці з фізичної реабілітації є представниками професії типу "людина-людина", що, безперечно, потребує не лише формування професійно необхідних умінь і навичок для надання кваліфікованої реабілітаційної допомоги, а й виховання таких якостей особистості як відповідальності за людське здоров'я та життя, терпимості, співчуття, розвиток комунікативних здібностей та ін. Реалізація зазначених завдань повинна здійснюватися у процесі вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки згідно галузевого стандарту 0102 "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини" освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр з напрямку підготовки 6.010203 "Здоров'я людини". Однією з таких дисциплін є "Основи фізичної реабілітації", яка вивчається на студентами на 2 курсі. Загальний обсяг дисципліни становить 3,5 кредити ЄКТС. Основи фізичної реабілітації – практична дисципліна, сутність якої полягає в фізіологічному і патоморфологічному обґрунтуванні вибору методів і засобів реабілітаційних заходів, складання їх комплексної програми в залежності від стадії, тяжкості та характеру перебігу різноманітних хвороб і віку пацієнта з метою максимальної компенсації втраченої функції та відновлення фізичної працездатності. Тому професійна взаємодія пацієнта, реабілітолога, лікаря є запорукою якнайшвидшого повернення хворого до активного життя і праці.

Використовуючи методи інтерактивного навчання у педагогічній діяльності, необхідно дотримуватися наступних принципів:

- 1) безпосередньої участі кожного учасника занять, що зобов'язує викладача зробити кожного учасника занять активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;
- 2) взаємного, інформаційного, духовного збагачення: навчальний процес необхідно організовувати таким чином, щоб його учасники мали змогу обмінятися життєвим досвідом та отриманою інформацією;
- 3) особистісно зорієнтованого навчання [7].

З метою засвоєння базових професійних компетенцій студентами у процесі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації" ми пропонуємо використання широкого кола методів інтерактивного навчання. Зокрема, робота в малих групах, мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, навчаючи – учись, розігрування ситуації за ролями, дебати, дискусія та ін. Зупинимось на конкретних прикладах використання даних методів у процесі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації". Зміст дисципліни представлено такими змістовими модулями:

ЗМ 1. Загальні питання реабілітації.

ЗМ 2. Методи фізичної реабілітації.

ЗМ 3. Фізична реабілітація при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.

ЗМ 4. Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів.

ЗМ 5. Фізична реабілітація при травмах та захворюваннях нервової системи.

ЗМ 6. Фізична реабілітація в акушерстві та гінекології.

Теоретичний блок

Практичний блок

Умовно ми поділяємо зміст дисципліни на два блоки: теоретичний і практичний. Такий поділ обґрунтований необхідністю більш чіткого визначення груп методів інтерактивного навчання при різних формах проведення занять (лекції, семінари, практичні). У вузі лекція є основною формою теоретичного навчання. Поряд із традиційними лекціями ми практикували "інтерактивні лекції", у ході яких

допускається переривання розповіді педагога і обговорення теми, що викликала труднощі для розуміння, або зацікавила студентів. Інтерактивна лекція допускає імпровізовані виступи студента або кількох студентів по темі лекції. Наприклад, під час лекції на тему "Загальні питання реабілітації" студентам пропонується самостійно дати визначення таким поняття "здоров'я", "хвороба", "реабілітація", "медична допомога" та ін. Заслухавши декількох студентів викладач узагальнював визначення понять і пропонує законспектувати.

Для змістових модулів теоретичного блоку ми пропонуємо семінарські заняття у вигляді гри дискусії "Як бути здоровим", де студентам пропонується сформулювати поради здорового способу життя та навести власні приклади. У кінці заняття шляхом колективного обговорення обираються 10 найкращих порад. Також семінарське заняття теоретичного блоку доречно провести з використанням прийому "мозкового штурму". Наприклад, при вивченні теми "Види, періоди й етапи реабілітації" студентам ставиться проблемне завдання "Шляхи покращення реабілітаційної допомоги хворим в Україні", вирішення якого передбачає глибокий аналіз проблеми і заслуховування усіх учасників навчального процесу. У процесі такого заняття можна використовувати короткі відеоматеріали, що допоможуть студентам більш швидко зорієнтуватися у вирішенні поставленого завдання, наприклад відеоматеріал "Організація реабілітаційної допомоги в Європейських країнах".

Змістові модулі практичного блоку, безперечно, передбачають використання методів і прийомів інтерактивного навчання, які наближені до реальних ситуацій практичної діяльності. Лекції практичного блоку проводяться із мультимедійним супроводом та за активною участю студентів. Тема лекції оголошується завчасно для того, щоб студенти мали змогу підготуватися. Наводимо приклад такої лекції. Тема "Фізична реабілітація при інфаркті міокарду". Лекція супроводжується слайдами "Будова серця людини", "Патогенез інфаркту міокарда" та ін. Питання, які ставляться студентам:

- 1) Що являє собою серцево-судинна система людини, її значення?
- 2) Які захворювання серцево-судинної системи вам відомі?
- 3) Що необхідно робити, щоб запобігти виникненню даної патології?
- 4) Чи відома вам хвороба ішемічна хвороба серця?
- 5) Які люди складають групу ризику для розвитку серцево-судинної патології?

Така форма інтерактивної лекції, на нашу думку, є цікавою для студентів на відміну від "механічного конспектування", сприяє засвоєнню студентами теоретичного матеріалу на більш високому рівні, дозволяє проводити міжпредметні зв'язки та має прямий вихід на практику.

Звичайно, змістові модулі практичного блоку передбачають проведення практичних занять – спочатку в навчальній аудиторії, потім на навчальних базах (реабілітаційні центри, відділення, профілакторії). Схематично практичне заняття поділяємо та такі етапи підготовчий, виконавчий, оціночний.

Підготовчий етап передбачає оголошення теми та мети заняття, перевірку вхідного рівня знань студентів, постановку завдань, розподіл студентів на групи по 3-5 чол.

Виконавчий етап передбачає безпосереднє виконання практичного завдання. На даному етапі студенти працюють у малих групах, для кожної з яких може ставитися як одне завдання так і різні. Перевага групової форми навчання полягає у взаємонавчанні та поглибленні знань, формуванні умінь вести діалог, дискусію, аргументувати свої думки. Наприклад, застосовуючи прийом ділової гри, кожен мікрогрупу закріплюють за пацієнтом. Студентам можуть ставитися завдання наступного характеру:

- 1) провести опитування пацієнта з метою збору скарг, анамнезу життя та хвороби;
- 2) здійснити оцінку рухових можливостей хворого шляхом проведення різних тестувань у залежності від хвороби;
- 3) визначити реабілітаційний потенціал хворого;
- 4) підібрати адекватні методи фізичної реабілітації;
- 5) скласти програму реабілітації для хворого;
- 6) оцінити результати реабілітації.

Якщо мікрогрупи по черзі працюють з одним пацієнтом, то викладач у кінці заняття визначає "найкращу мікрогрупу". Якщо кожній мікрогрупі поставлені різні завдання, рекомендуємо застосовувати інтерактивний прийом "навчаючи навчаюсь". З цією метою з кола студентів обираємо "експертну групу", яка буде оцінювати діяльність інших мікрогруп. За таким принципом можна працювати з ситуаційними задачами, при виконанні різних практичних завдань.

Оціночний етап практичного заняття передбачає перевірку вхідного рівня знань студентів, обговорення, висловлювання думок (прийом "мікрофон") підбиття підсумків заняття, визначення завдань для самостійного опрацювання.

На увагу педагогів вищої школи також заслуговують такі методи інтерактивного навчання як дискусії. У процесі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації" пропонуємо проведення "круглого столу" на обрані теми: "Корисне збалансоване харчування – запорука здоров'я та довголіття", "Інноваційні реабілітаційні технології", "Нові підходи та методики реабілітації дітей із церебральними

паралічами", "Профілактика викривлень хребта та плоскостопості у дітей", "Партнерські пологи: за і проти" та ін.

Отже, використання інтерактивного навчання у процесі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації" дозволило: підвищити інтерес студентів до майбутньої професійної діяльності; розвинути аналітичні здібності та комунікативні навички студентів; досягти високого рівня самостійності суджень студентів; підвищити емоційність занять; створити атмосферу співробітництва.

Підсумовуючи вищесказане, доречно згадати вислів древньокитайського філософа – Конфуція: "Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію".

Висновки. Сучасна система підготовки висококваліфікованих спеціалістів у вищій школі потребує постійного удосконалення та розвитку. Одним із напрямків підвищення якості освіти є впровадження інноваційних педагогічних технологій. Інтерактивні технології навчання у вищій фізкультурній освіті є недостатньо вивченими. У науковій літературі фрагментарно відображено застосування інтерактивних методів у процесі підготовки фахівців з фізичної реабілітації.

Визначено, що інтерактивне навчання дозволяє створити конкретні умови навчання, за яких кожен студент може проявляти і розвивати комунікативні й аналітичні здібності, бути активним учасником навчального процесу, підвищувати рівень володіння професійними навичками. У процесі вивчення дисципліни "Основи фізичної реабілітації" використовують наступні інтерактивні методи: робота в малих групах, мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, навчаючи – учусь, розігрування ситуації за ролями, дебати, дискусія та ін.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні ефективності використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Використані джерела

1. Белікова Н. О. Перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти в контексті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації / Белікова Н. О. // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 43. Педагогічні науки. – 2009. – С. 34-38.
2. Буякас Т. М. Процесс обучения как диалог между профессиональным и личностным становлением / Т. М. Буякас // Вестник МГУ: Психология. – 2011. – № 2. – С. 69–77.
3. Сгорова В. В. Інноваційні педагогічні технології в сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ / В. В. Сгорова, М. О. Голубєва // Наукові записки НаУКМА: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2009 – Т. 97. – С. 28-31.
4. Круцевич Т. Ю. Інноваційні процеси у сфері підготовки кадрів з фізичної культури / Т. Ю. Круцевич, М. А. Зайцева // Теорія і методика фізичного виховання. – 2005. – №4. – С. 41 – 45.
5. Кулакова Т. Б. Формирование профессиональной компетентности будущих педагогов интерактивными методами / Т. Б. Кулакова // Наука і освіта. – 2012. – №1. – С. 29-32.
6. Пірус О. А. Впровадження інтерактивних методів навчання у ВНЗ I-II рівня акредитації фізкультурного профілю / О. А. Пірус, А. М. Окопний // Молода спортивна наука України. – 2010, Т.2. – С 188-193.
7. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво: А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Симчук С. Є. Використання інтерактивних технологій у професійній підготовці товарознавців-комерсантів / Симчук С. Є. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – №8. – С. 104-108.
9. Hai-Ning Liang, Kamran Sedig. Can interactive visualization tools engage and support pre-university students in exploring non-trivial mathematical concepts? // Computers & Education, Volume 54, Issue 4, May 2010, Pages: 972-991.
10. Julia Petty. Interactive, technology-enhanced self-regulated learning tools in healthcare education: A literature review Review. Article Nurse Education Today, Volume 33, Issue 1, January 2013, Pages 53-59.

Babich N.L.

EXPERIENCE OF USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN VOCATIONAL TRAINING OF THE FUTURE EXPERTS IN PHYSICAL REHABILITATION

The interactive methods used at studying of discipline of "The Basis of physical rehabilitation" are defined and characterised. Examples of practical use of interactive methods at lectures, seminars and a practical training on the given discipline are resulted.

Keywords: Interactive method, lecture, practical employment, vocational training, physical rehabilitation.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2013 р.